

Jollenwerf Roosjen en Strikwerda te Stavereen

De robuuste kop van de ST 16, in 1901 gebouwd door Roosjen en Strikwerda. (Foto Ton Tekstra).

Voor de kenner van de Staverse jol vormen de namen Roosjen en Strikwerda een begrip. Dat waren namelijk de eigenaren van - zeer waarschijnlijk - de eerste jollenwerf. Toen zij in de tweede helft van de negentiende eeuw hun werfje in Stavereen begonnen, hielpen zij mee dit wat ingeslapen stadje, met haar roemruchte verleden, weer tot leven te brengen.

Het Hanzeverleden

Op 16 september 1850 werd in een berichtje in de Harlinger Courant verheugd melding gemaakt van de te waterlating van een 143 ton metend schip, genaamd „de Stad Stavoren”. Volgens het bericht betrof het een kofschip, gebouwd op de werf van een zekere A. H. Veldstra. Door de journalist van de krant werden reeds parallellen getrokken met het Hanzeverleden van het stadje Stavereen. In die Hanzepe-

riode bevonden zich in dit plaatsje maar liefst vier sloopstimmerwerven, die zorgden voor de bouw en het onderhoud van de toendertijd zo populaire kofschepen. Deze scheepsbouwwerkzaamheden bracht ook veel ander activiteiten met zich mee. Denk bijvoorbeeld aan smederijen, lijnbanen, zeilmakerijen en mast- en blokmakerijen. Samen met de zeer prominente plaats op het gebied van de handel, maakten al deze bezigheden Stavereen tot een zeer levendig (en rijk) stadje.

Het maken van een vergelijking tussen het Hanzetijdperk en de „bloeiperiode” vanaf het einde van de vorige eeuw, is natuurlijk een hachelijke zaak. Toch kan worden vastgesteld dat Staveren na 1850, met name dankzij de succesvolle ansjovisvisserij op de Zuiderzee, weer een enigszins welvarend stadje begon te worden. De werf van Roosjen en Strikwerda, die rond 1860 in Stavoren werd gesticht, heeft aan deze opleving in belangrijke mate bijgedragen. Genoeg reden om de historie van dit werfje nader te onderzoeken.

De beginfase

Aan het eind van de vorige eeuw bezat Staveren één nieuwbouwwerf. Dit was de werf van Douwe Roosjen en Gerben Strikwerda, die zich in het noordoostelijke gedeelte van het stadje bevond (zie panoramafoto). De opvatting dat rond die tijd ook nog een andere nieuwbouwwerf in Staveren stond, acht ik zeer onwaarschijnlijk. Wel wordt enige tijd later een reparatiewerf, eigendom van de familie Valk, gesignaleerd.

Douwe Roosjen en Gerben Strikwerda kwamen beiden uit Hindeloopen. Douwe was daar in 1820 ook geboren. Gerben kwam in 1833 te Britswerd ter wereld. Reeds te Hindeloopen stonden zij in de bevolkingsregisters vermeld als scheepstimmerknecht. Zeer waarschijnlijk werkten zij toen op de werf van de Wybrands, waar overigens later nog enkele jollen zijn gebouwd. In 1856 trouwde Gerben Strikwerda te Hindeloopen met Pieter Wybrands. Bij deze bruiloft waren vier getuigen aan-

„Want de schepen, die de Strikwerda's bouwden, van vader op zoon, hadden een goeden roep aan den waterkant. Zij behoorden tot het scheepsras, dat na de lang teruggeweken dagen van het rijke weeuwtje en de gouden stoepen, nog de naam der oude veste hoog houdt: de Stavoorde jollen.”

Fred Thomas, Wijkend Water

wezig. Allereerst Douwe Roosjen. Verder een zekere Jacob Duif, van beroep huistimmerman. Daarnaast nog twee ooms van de bruid, Yntje en Foppe Wybrands. Zij waren beide actief in de scheepsbouw.

Weer een andere oom van Pieter, Jan Wybrands genaamd, verhuisde in 1856 naar Staveren. Ook hij was werkzaam in de scheepsbouw. In de bevolkingsregisters vinden wij als beroep: schuitemaker. Men mag aannemen dat Jan Wybrands zich in Staveren met dit beroep heeft bezig gehouden. Dit echter niet langer dan vier jaar, want in 1860 keerde hij weer terug naar Hindeloopen. Juist in dat jaar vertrokken Douwe Roosjen en Gerben Strikwerda met hun gezinnen naar Staveren. Voor de hand liggende conclusie zou kunnen zijn dat zij aldaar de werf van Jan Wybrands overnamen.

De jollenbouw

Bekend is het verhaal van de heer D. Zeldenrust, waarin hij stelt dat de eerste Stavorse jollen werden gebouwd door Strikwerda te Staveren. Dit in

opdracht van twee vissers: J. Visser uit Staveren en M. Zeldenrust uit Molkerum. Of deze twee mannen werkelijk de eerste opdrachtgevers voor de bouw van een Stavorse jol zijn geweest, lijkt mij betwistbaar. Wat men mijns inziens wel uit dit verhaal, gecombineerd met andere gegevens, mag afleiden, is dat Roosjen en Strikwerda de eersten waren die scheepjes bouwden met vorm en eigenschappen, welke wij thans herkennen als toebehorend aan de Stavorse jol.

Op de werf te Staveren moeten erg veel jollen zijn gebouwd. Zo is van een nu nog varende jol (Simmernocht) bekend, dat zij afkomstig is van een serie van ongeveer vijftien, qua afmeting en model bijna identieke jollen. Deze jollen werden dan in hoog tempo achter elkaar gebouwd. Of door Roosjen en Strikwerda ook nog andere schepen dan Stavorse jollen zijn gebouwd, is mij niet bekend. Ook is onbekend hoeveel mensen er door de jaren heen op de werf hebben gewerkt.

Wat gelukkig wel bewaard is gebleven, is een prachtige beschrijving van de sfeer op de werf in Staveren. Dit stukje proza, afkomstig van jollenliehebber Fred Thomas uit zijn boek *Wijkend Water*, wil ik u niet onthouden.

„Rustig vorderde het werk den langen winter door. De hamerklop, het knetteren van het pikhok van het spaandersvuur onder den walmenden teerpot, de stage bedrijvigheid met dissels en moskuil, vulden de uren in de werkschuur. Op het roestig pannendak treuzelde dagenlang de regen uit een lucht, zwaar van wolken. Soms sloeg de

Panorama. Stavoren

storm grommend over de werf door den kalen bezem van den vlierstruik, dreunde van ver de zee, witkokend als dikke melk langs het havenhoofd. Binnen groeide het schip. De voorstevan was opgebouwd en geschoord, met grenen nagels op de kiel gezet en vastgedeedeld. Lang werkte de baas met mallen en schammels, zijn geoefend oog mat de ronding, zijn hand verdiepte vormgevend de holte van het hout. Op zijn gevoel strookte hij den scheepsvorm, verdeelend den druk, wetend, waar en hoe het schip straks in zee de golven zou opvangen, het brekend water van zich werpen.

Binnen de welving van mallen en schammels werden de huidplanken aangebracht en gevoegd volgens de lijn van het schip, van de kiel tot het boeiessel, naar voren vast in den steven, achter uitlopend langs den spiegel. Gezaagd en geschaafd uit het beste kromhout werden de spanten verwerkt: diep in den platten buik van het schip de liggers, omhoog langs de welvende huid de krommers. Deugdelijke makelij, arbeid van rustige mensen, die alles zijn tijd gaven en wier vakmanschap, de overgedragen ervaring en kennis, door elk volgend geslacht opnieuw werd beproefd en verdiept.

Op een voorjaarsmorgen, met blauwe lucht en al warme zon van Maart liep het schip van de helling, de versch geteerde romp gleed in het donker water bij de werf, dat traag uitvloede. Eigenlijk keek niemand er naar, behalve Strikwerda en zijn knecht. Toen zij de nieuwe jol verhaald hadden, stopten zij een pijp. Hij heeft het tij mee, zei de

In de jaren zestig werden op de werf waar vroeger Roosjen en Strikwerda zaten, onder leiding van Anton van der Werff, nog drie stalen jollen gebouwd. (Foto Anton van der Werff).

oude, doelend op den ebstream, die buiten langs de hoofden trok. Reeds een maand later vond het schip een koper.”

Roosjen of Strikwerda?

Opvallend is dat in alle beschrijvingen van de werf te Staveren meestal alleen de naam Strikwerda wordt genoemd. Ik heb daarvoor de volgende verklaring. De mensen die de jollenwerf nog hebben gekend, voordat die in 1918 werd verkocht aan de familie Van der Werff, hebben daar alleen maar Ids Strikwerda leren kennen. Douwe Roosjen en zijn familie waren reeds lang uit het gezichtsveld verdwenen. Douwe overleed namelijk in 1906.

Zijn schoonzoon Pieter Heinsius, die ook op de werf werkzaam was, overleed in hetzelfde jaar. Jaai, de vrouw van Pieter, vertrok in 1908 naar Amerika. Tot het moment waarop Douwe Roosjen kwam te overlijden, vermeldde het bevolkingsregister als beroep: scheepstimmerman. Dit betekende dat hij de baas was op de werf. Gerben Strikwerda en Pieter Heinsius waren scheepstimmerknecht. Rond 1880 kwam Ids Strikwerda, de zoon van

Panoramafoto van Staveren, met in het midden de werf van Roosjen en Strikwerda. Langs de wal treft men minimaal twintig jollen aan. Foto ter beschikking gesteld door de heer Van der Werff van de huidige Scheepswerf „De Volharding-Staveren” b.v.

Gerben, de ploeg verder versterken. De mogelijkheid bestaat dat de Strikwerda's op de werf hun eigen jollen bouwden. De werf was er, gezien het aantal hellingen en de afmetingen van de schuur, in ieder geval groot genoeg voor.

Verkoop van de werf

Ook een zekere Andries Wybrands was voor enige tijd knecht op de werf in Staveren. Hij hielp onder andere in 1901 mee met de bouw van de nog steeds varende jol ST 16 (zie foto). Naar zijn zeggen is omstreeks 1904 de grote werfloods in vlammen opgegaan. De loods was niet verzekerd, zoals blijkt uit de verzekeringspapieren. Misschien heeft Douwe Roosjen na deze rampspoed reeds de werf aan Ids Strikwerda overgedragen. Na het bouwen van de nieuwe loods kwam de verzekeringspolis in ieder geval op naam van Idse te staan. Uit die tijd stamt ook de jol met de naam Roosjen (ST 59). Het is niet denkbeeldig dat deze naam is gekozen omdat het ging om de laatste jol van zijn hand.

Ids dreef de werf nog tot 1908, het jaar waarin zij in handen kwam van de familie Van der Werff. De werf werd na de overdracht omgebouwd tot ijzerhelling. Jollenbouw vond toen niet meer op de werf plaats. Behalve in het jaar 1964, toen de huidige hellingbaas Anton van der Werff nog drie stalen jollen van stapel liet lopen (zie foto). De reden voor de verkoop van de jollenwerf door Ids Strikwerda is eenvoudig: er was geen Strikwerda om hem op te volgen. Zelf had hij geen kinderen en zijn zusters - hij had alleen maar zusters - waren ongehuwd. Zo kwam een eind aan de kortstondige, stormachtige historie van de jollenwerf van Roosjen en Strikwerda.

Lezers die meer informatie hebben over de jollenwerf van Roosjen en Strikwerda, worden verzocht contact op te nemen met: Ton Tekstra, Koningstraat 485, 2515 JM Den Haag. Tel.: 070-897944.

